

Ταπείνωση, υπομονή και διακονία στην καθημερινότητα της πρεσβυτέρας

της πρεσβυτέρας Ελένης Β. Παπαδοπούλου

Σεβασμιώτατε, σεβαστοί πατέρες, αγαπημένες μου συμπρεσβυτέρες,

πριν από λίγα χρόνια είχαμε πάλι ανταμώσει σε μια παρόμοια εκδήλωση και είχαμε μιλήσει για τη χαρά να είσαι πρεσβυτέρα στη σύγχρονη εποχή. Σήμερα, θα ήθελα να τολμήσουμε να αγγίξουμε κάποιες άλλες πλευρές του ρόλου μας - την ταπείνωση, την υπομονή και τη διακονία – μέσα στην καθημερινότητά μας. Ας μοιραστούμε, λοιπόν, λίγες σκέψεις προσεγγίζοντας το θέμα όχι θεωρητικά, αλλά βαθιά βιωματικά και ουσιαστικά.

Η πρεσβυτέρα δεν είναι απλώς «η σύζυγος του ιερέα». Είναι συνοδοιπόρος στην ποιμαντική διακονία, σιωπηλή συνεργός στο έργο της Εκκλησίας, μάνα πνευματική, στήριγμα, παρηγοριά και πολλές φορές αθέατη μάρτυρας της αγάπης. Όλα αυτά όμως, όχι ως ρόλος, ως τίτλος κοινωνικός, αλλά υπαρκτικά, μυστηριακά, με επίγνωση και αρετή. Και γι' αυτό η παρουσία της στην ενοριακή ζωή δεν είναι δευτερεύουσα· είναι ουσιαστική και αναγκαία. Γιατί εκεί όπου υπάρχει μια ανδρεία¹ πρεσβυτέρα, υπάρχει πλούτος πνευματικός, ήθος, σταθερότητα και ασφάλεια στο έργο του ιερέα.

Κατ' εξοχήν αρετή της διακονίας της πρεσβυτέρας είναι η ταπείνωση. Πρότυπο ταπεινώσεως η Παναγία. Χωρίς κραυγαλέες παρεμβάσεις ή διεκδικήσεις, ζει και κινείται με πραότητα και αφανώς· δεν διστάζει όμως να πει εκείνο το: «οἶνον οὐκ ἔχουσι»², παρακινώντας διακριτικά τον Ιησού να ενεργήσει ελεώντας τους συνδαιτημόνες στο γάμο της Κανά. Αυτή είναι η γνήσια, η θεμελιώδης στάση της πρεσβυτέρας.

¹ Παροιμιαί, 31, 10.

² Κατά Ιωάννην 2, 2.

Παρακινεί, χωρίς να καταναγκάζει· ενεργεί χωρίς να κραυγάζει. Δεν πρόκειται για ψυχολογική στάση, αλλά για εκκλησιολογικό ήθος. Ο Μέγας Βασίλειος ονόμασε την ταπείνωση «θησαυροφυλάκιο αρετών»³ και την παρουσίασε τόσο ο ίδιος όσο και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος ως θεραπευτήριο της ψυχής⁴. Έτσι, η ταπείνωση δεν αποτελεί απλώς μία προσωπική αρετή, αλλά τον χώρο μέσα στον οποίο καρποφορεί η αληθινή διακονία μέσα στο σώμα της Εκκλησίας.

Η ταπείνωση στην ενοριακή ζωή δεν είναι πάντοτε εύκολη. Ο χώρος της ενορίας είναι χώρος ορατός, εκτεθειμένος· και η πρεσβυτέρα μέσα του ξεχωρίζει. Κι όμως, ακριβώς εκεί καλλιεργείται η μυστική αρετή της αφάνειας· εκεί καλείται συχνά η πρεσβυτέρα να μιμηθεί και πάλι την Θεοτόκο, ψελλίζοντας μέσα της το «ιδού ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου»⁵, όπως εξάλλου έκανε όταν συγκατένευσε στην ιεροσύνη του συζύγου της. Έτσι λοιπόν, η πρεσβυτέρα καλείται να βιώνει αυτήν την κένωση όταν προσφέρει χωρίς να προβάλλεται, όταν δέχεται την κριτική χωρίς θυμό ή σκληρότητα, όταν στέκεται διακριτικά δίπλα στον ιερέα της.

Δίπλα στην ταπείνωση έρχεται να προστεθεί η υπομονή. Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος συνδέει άρρηκτα τις δύο αυτές αρετές, διδάσκοντας πως η μία οδηγεί στην άλλη⁶. Η υπομονή. Η σιωπηλή αντοχή της αγάπης. Η δύναμη που θεραπεύει κάθε εσωτερική αντίδραση και μετατρέπει κάθε πόνο σε προσευχή. Η ενεργητική εμπιστοσύνη στον Θεό. Η ικανότητα να αντέχεις χωρίς να σκληραίνεις. Κι εμείς πρεσβυτέρες μου, νομίζω την έχουμε ανάγκη πολύ συχνά στην καθημερινότητά μας... Όταν ο ιερέας μας απουσιάζει από τη οικογένεια, διακονώντας χωρίς ωράριο.

³ Μ. Βασίλειος, Ασκητικά Διατάξεις, ΕΠΕ 9, σ.472.

⁴ Μ. Βασίλειος, Περί ταπεινοφροσύνης, ΕΠΕ 6, 120. Πρβλ. και Ιωάννης Χρυσόστομος, Εις την Γένεσιν ΝΗ', ΕΠΕ 4, σ.510.

⁵ Κατά Λουκάν 1, 38.

⁶ «μᾶλλον δὲ ἄλληλα συγκατασκευάζει ταῦτα, ἢ ταπεινοφροσύνη τὴν ὑπομονήν, ἢ ὑπομονή τὴν ταπεινοφροσύνην.» Ιωάννης Χρυσόστομος, Ομιλία εις τον Θ' Ψαλμό, ΕΠΕ 5, σ.490.

Όταν τα παιδιά μας μεγαλώνουν μέσα σε ένα περιβάλλον που όλοι τα παρατηρούν με περιέργεια ή με απαιτήσεις. Όταν εκείνα αμφιταλαντεύονται ανάμεσα στον κόσμο και την ζωή εν Χριστώ· όταν μπορεί ακόμη και να απορρίπτουν την ζωή και τις επιλογές του ιερατικού ζευγαριού των γονιών τους. Όταν οι άνθρωποι απευθύνονται σε μας άλλοτε για στήριξη και συμβουλή και άλλοτε με αξιώσεις και προκαταλήψεις απέναντι σε εμάς και τον ρόλο μας. Και τέλος, όταν η πρεσβυτέρα κουράζεται, όταν νιώθει μοναξιά ή εξάντληση.

Εκεί χρειάζεται υπομονή που να πηγάζει από την προσευχή. Όχι ανοχή που συσσωρεύει πίκρα, όχι μοιρολατρική αποδοχή της κάθε δυσκολίας και καθήλωση· αλλά μια υπομονή που μεταμορφώνει τον κόπο σε αγώνα και σε προσφορά. Η υπομονή της πρεσβυτέρας συχνά είναι αόρατη. Μα είναι από τα πιο δυνατά θεμέλια της ενορίας. Ο Άγιος Ισαάκ ο Σύρος τονίζει ότι αυτός που υπομένει με αγάπη γίνεται κοινωνός του πάθους του Χριστού⁷. Η υπομονή, επομένως, δεν είναι απλά ανθεκτικότητα· είναι συμμετοχή στο μυστήριο του Σταυρού. Κι εμείς αυτή τη ζωή διαλέξαμε, τη σταυρική... την στενή και τεθλιμμένη οδό που έχει τελικό προορισμό την αληθινή Ζωή⁸!

Η Εκκλησία – η πύλη της αληθινής Ζωής – είναι κατ' ουσία διακονική. Ο Χριστός μας «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι»⁹. Και οι λειτουργοί του αντίστοιχα. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος υπογραμμίζει ότι η αληθινή διακονία πηγάζει από καθαρή καρδιά και όχι από φιλοδοξία¹⁰. Η πρεσβυτέρα διακονεί πρωτίστως με την παρουσία της, με τον τρόπο ζωής της, με το «είναι» της... με το ανοιχτό της σπίτι, με τον καλό

⁷ Ισαάκ ο Σύρος, Ασκητικοί Λόγοι, Λόγος ΚΕ' και ΛΔ'.

⁸ Κατά Ματθαίον 7, 14.

⁹ Κατά Μάρκον 10, 45.

¹⁰ «Δεῖ πρῶτον καθαρῆναι καὶ εἶτα καθάραι· σοφισθῆναι καὶ εἶτα σοφίσαι· γενέσθαι φῶς καὶ εἶτα φωτίσαι· ἐγγίσει Θεῶ καὶ εἶτα προσαγαγεῖν ἄλλους» Γρηγόριος Θεολόγος, Λόγος Β', 71, ΕΠΕ 1, σ.164.

της λόγο, με την παρηγοριά στον πόνο και το πένθος, με το ζεστό της χαμόγελο, με την κατανόηση, με την προσευχητική στήριξη σε κάθε πιστό - και φυσικά στον ιερέα της- , με τη διδασκαλία του λόγου του Θεού, με το πρόσφορο που μπορεί να ζυμώνει, με τη φροντίδα στους χώρους και στις δραστηριότητες της ενορίας. Πολλές φορές η διακονία της δεν αναγνωρίζεται, όμως, όπως επισημαίνει ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής, η αγάπη που ενεργεί εν κρυπτώ φέρει μέγιστη πνευματική καρποφορία¹¹.

Στο σημείο αυτό σημαντική είναι η διάκριση. Κάθε πρεσβυτέρα έχει τον δικό της χαρακτήρα, τα δικά της χαρίσματα. Η διακονία δεν χαρακτηρίζεται από ομοιομορφία· χρειάζεται αυθεντικότητα. Δεν αναιρεί την προσωπική ταυτότητα της πρεσβυτέρας. Καθεμιά μας έχει να προσφέρει και κάτι διαφορετικό. Γνωρίζει τις κλίσεις και την κλήση της και τροφοδοτεί το Σώμα της Εκκλησίας με τα таланτα που της εμπιστεύθηκε ο Θεός. Έτσι, δεν εξαντλείται στη διακονία, δεν πικραίνεται όταν δεν βλέπει τους καρπούς της, δεν συγκρίνεται με άλλα μέλη της Εκκλησίας, δεν απολογείται, δεν πιέζεται να ανταποκριθεί σε ρόλους που δεν της ταιριάζουν. Στόχος εξάλλου δεν είναι η εξάλειψη της προσωπικότητας, αλλά ο αγιασμός της. Γι' αυτό και η διακονία της χρειάζεται διαρκή πνευματική τροφοδοσία: προσωπική προσευχή και μελέτη, εξομολόγηση, σιωπή, ανάπαυση. Με αυτά τα εχέγγυα η διακονία γίνεται χαρά και πλουτισμός.

Αγαπημένες μου πρεσβυτέρες,

Η Εκκλησία μας δεν γνώρισε μόνο μεγάλους ιεράρχες και ασκητές της ερήμου. Γνώρισε και αγίες πρεσβυτέρες. Γνώρισε γυναίκες που δεν ανέβηκαν σε άμβωνες, αλλά σήκωσαν σιωπηλά τον σταυρό της καθημερινότητας. Γνώρισε μητέρες που έκαναν το σπίτι τους «κατ' οίκον εκκλησία»¹² και την καρδιά τους καταφύγιο για κάθε δυσκολεμένο.

¹¹Μάξιμος ο Ομολογητής, Κεφάλαια περί Αγάπης, Φιλοκαλία τ. 14.

¹² Προς Ρωμαίους 16, 4.

Ο ιερατικός οίκος, όταν έχει θεμέλιο την ταπείνωση και στήριγμα την υπομονή, γίνεται ευλογημένη φωλιά. Και μέσα σε αυτή τη φωλιά ωριμάζουν ψυχές, καλλιεργούνται κλίσεις, θεραπεύονται πληγές. Δεν είναι τυχαίο ότι από τέτοια σπίτια αναδείχθηκαν άγιοι. Η αγία Νόννα, μητέρα του Γρηγορίου Θεολόγου, πρεσβυτέρα ήταν και αυτή! Εκείνη, μα και πλήθος ανώνυμες αγίες πρεσβυτέρες μέσα στους αιώνες, δημιούργησαν οικογένειες που αναδείχθηκαν «εργαστήρια αγιότητας». Με την συζυγική τους συμπαράσταση, τη μητρική τους καθοδήγηση, τη σταθερότητα στην πίστη και την πνευματική τους δύναμη αποτέλεσαν πρότυπα πρεσβυτέρας και ανέδειξαν πνευματικούς κολοσσούς.

Πολλά από όσα προσφέρουμε δεν αξιολογούνται. Όμως, ας μην υποτιμούμε τη σιωπηλή μας προσφορά! Η Εκκλησία γνωρίζει ότι η σταθερότητα του ιερατικού οίκου, η ειρήνη της ενορίας και η καρποφορία της ποιμαντικής διακονίας στηρίζονται, σε μεγάλο βαθμό, και στη δική μας μυστική θυσία!

Είθε ο Θεός να αγιάζει την καθημερινή μας διακονία!

Σας ευχαριστώ!

Κυριακή της Τυρινής 2026